

בס"ד. ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשכ"א*

— בבוקר לפני התפלה, בחדרו —

דבר אל כל עדת בני ישראל גוי קדושים תהיו כי קדוש אני, ואיתא במדרש² יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם, וצריך להבין³ איך שייך אפילו קס"ד שיהיו כמוני. ולכאורה יש לומר, דהטעם להקס"ד יכול כמוני (אף שנברא הוא באין ערוך לבורא) הוא, כי מלשון הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני (שקדוש אני הוא הטעם וההסברה על קדושים תהיו) משמע, שהציווי קדושים תהיו הוא שקדושתם של ישראל צריכה להיות בדומה לקדושתו ית' — יכול כמוני נויש לומר ההסברה בזה, דכיון שישראל וקוב"ה כולא חד⁴, לכן שייכים ישראל לכל הענינים דלמעלה]. אבל עפ"ז צריך להבין (לאידך גיסא) מסקנת המדרש קדושתו למעלה מקדושתכם, איך זה מתאים עם לשון הכתוב כי קדוש אני. ומבואר בלקו"ת⁵, דקדושתכם היא הקדושה שנמשכת ע"י אתערותא דלתתא (מעשה המצוות), וקדושתו שלמעלה מקדושתכם היא קדושה נעלית ביותר שאין אתערותא דלתתא (דמעשה המצוות) מגעת שם, ונמשכת ע"י התשובה. וצריך ביאור, הרי גם תשובה היא עבודת האדם, אתערותא דלתתא, ולמה נקראת קדושתו שלמעלה מקדושתכם.

(* יצא לאור בקונטרס י"ג אייר — תנש"א, "לקראת ש"פ אחרי-קדושים י"ג אייר, יום היאָרצייט* של הו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי לייב**), אחיו של — יבדל לחיים טובים — כ"ק אדמו"ר שליט"א .. ב' אייר, תפארת שבתפארת, שנת ה'תנש"א.

[לכללות המאמר — ראה ד"ה המלאך הגואל תרפ"ד שהוא ד"ה מי יתנן כאח לי תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קסז ואילך). והוא מיוסד על ד"ה מי יתנן כאח לי תרנ"ד המצויין לקמן בהמאמר].

- (1) פרשתנו (קדושים) יט, ב.
- (2) ויק"ר פרשתנו פכ"ד, ט. וראה גם ב"ר פ"צ, ב.
- (3) כמו שמדייק בלקו"ת נצבים ג, ב. ובאוה"ת ריש פרשתנו (ע' קה) "והוא תמוה". וראה לקמן ע' רסא.
- (4) ראה זח"ג עג, א.
- (5) שם נא, ג.

(* ראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי-קדושים, י"ג אייר ה'תשמ"ה [התוועדות תשמ"ה ח"ג ע' 1942 ואילך] — ביאור בשמו של בעל היאָרצייט, והשייכות דשמו לפ' אחרי-קדושים. שיחת פסח שני ה'תשמ"ז [התוועדות תשמ"ז ח"ג ע' 256 ואילך]. ש"פ אחרי-קדושים ה'תנש"א [התוועדות תנש"א ח"ג ע' 184 ואילך].

(** נולד כ"א אייר תרס"ו בעיר ניקאָלאָעונו. תקופה מסויימת שהה בלענינגראָד. התחבב מאוד על כ"ק אדמו"ר מהרי"צ — שהי' מקרב אותו, ואף הי' אהוב על החסידים — שהיו סובבים אותו ומתנגחים אתו בדברי הלכה וחסידות. שאלות שונות הופנו אליו, בנגלה ובנסתר. בשנת תר"צ עזב את בריה"מ והתיישב באירופא (ברלין), אח"כ עלה לאה"ק — שם התחתן. בשנותיו האחרונות שהה בעיר ליווערפול שבאנגלי'. נפטר בדמי ימיו ביום י"ג אייר ה'תשי"ב, וע"פ בקשת — יבלחט"א — כ"ק אדמו"ר שליט"א — הועלה ארונו לאה"ק, ומי"כ בעיה"ק צפת ת"ו.

תולדותיו — ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה קה"ת, תשנ"ב]. תוי"מ — רשימת היומן ע' קמט].

ב) והנה ענין יכול כמוני כו' שבמדרש הנ"ל בא בהמשך למ"ש שם לפני"ז עה"פ"ו והיית רק למעלה יכול כמוני כו' גדולתי למעלה מגדולתכם. וע"פ מ"ש בלקו"ת בענין קדושתו למעלה מקדושתכם, שביכלתם של ישראל להמשיך גם בחינת קדושתו שלמעלה מקדושתכם אלא שהמשכת קדושה זו היא ע"י עבודה נעלית יותר (עבודת התשובה שלמעלה מהעבודה דתומ"צ), צריך לומר, שעד"ז הוא גם בנוגע לשתי הדרגות דגדולה (גדולתי וגדולתכם), שביכלתם של ישראל להמשיך גם בחינת גדולתי, אלא שלזה צריך עבודה נעלית יותר. ולהוסיף, דקדושה היא למעלה מגדולה. דגדולה הו"ע ההתפשטות והגילוי⁷ [שלכן נקראת חסד בשם גדולה⁸. וגם להביאור שגדולה היא למעלה ממדת חסד, ענין הגדולה היא חסד (התפשטות), אלא שהיא למעלה ממתת חסד, וההתפשטות שמצד הגדולה היא בלי גבול⁹] וקדושה (מלשון קדושה והבדלה) הוא העצם¹⁰ שמובדל מענין ההתפשטות והגילוי¹¹. ועפ"ז יש לומר, שגם המשכת בחינת גדולתי שלמעלה מגדולתכם היא ע"י עבודת הצדיקים [אלא שבעבודת הצדיקים עצמה היא עבודה נעלית יותר], וזה שצריך לעבודת התשובה דוקא הוא בשביל המשכת בחינת קדושתו.

ג) ויש לבאר זה ע"פ מ"ש¹¹ ויספו ענוים בהוי' שמחה ואביוני אדם בקדוש ישראל גילו, ומבואר בלקו"ת¹² דיספו ענוים בהוי' שמחה קאי על עבודת הצדיקים, שע"י הענוה והביטול שלהם הם מוסיפים שמחה בשם הוי', ועי"ז נמשך הגילוי דהוי' למטה, ואביוני אדם הם הבעלי תשובה [דתורה ומצוות נק' בשם אדם, ולכן נקראים הבעלי תשובה בשם אביוני אדם כי הם אביונים מבחינת אדם דתורה ומצוות], שהם מגיעים בבחינת קדוש ישראל, שקדוש ומובדל מבחינת ישראל דלעילא, למעלה מהוי'. ויש לומר, שהוספת השמחה בהוי' שע"י מיתוסף בההמשכה והגילוי שלו הוא המשכת בחינת גדולתי שלמעלה מגדולתכם. שהגדולה (ההתפשטות) דהוי"¹³ כמו שהוא מצד עצמו, היא גדולה השייכת לעולמות ונבראים, גדולתכם, אלא שיש גבול בההתפשטות והגילוי שלו. וענין ויספו גו' בהוי' הוא שנמשכת בו הגדולה דאוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות, גדולתי, ועי"ז מיתוסף גם בההתפשטות והגילוי דהוי'. דהמשכה זו היא ע"י עבודת הצדיקים, ענוים. וענין ואביוני אדם בקדוש ישראל גילו הוא¹⁴ המשכת בחינת קדושתו (שלמעלה מקדושתכם) ע"י התשובה.

6 תבוא כח, יג.

7 אוה"ת לך לך כרך ד תרצו, ב.

8 ראה שעהי"ה א פ"ד (עט, א) "הגדול היא מדת חסד והתפשטות". וראה ספר הליקוטם — דא"ח צ"צ ערך גדול, גדולה בתחלתו.

9 ראה בארוכה אוה"ת ויצא צא, סע"א ואילך. וראה שם צה, א-ב בענין גדולתי שלמעלה מגדולתכם.

10 באוה"ת לך לך שם "וכן המאור הגדול על שם גדולת הזיו והאור המתפשט ממנו". ולכאורה הכוונה, דגדולה קאי לא רק על ההתפשטות בפועל (אור), אלא גם על המאור שממנו מתפשט האור. ומזה מובן דקדושה היא בהעצם שלמעלה גם מה"מאור", שמובדל מענין ההתפשטות.

11 ישעי' כט, יט.

12 נצבים מח, א. שם, ד. וראה גם ד"ה מי יתנך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קז ואילך).

13 ראה שעהי"ה א שם השייכות ד"הגדול (והגבור) "להוי' (ואלקים).

14 כ"ה להדיא בסה"מ תרנ"ד שם ס"ע קט.

(ד) **ויובן** זה בהקדים¹⁵ מ"ש¹⁶ מי יתנך כאח לי יונק משדי אמי גוי, ופירש רש"י¹⁷, מי יתנך כאח לי, שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונאמר ברו¹⁸ וינחם אותם. ובמדרש¹⁹ איתא, באי זה אח כו' הוי אומר כיוסף לבנימין. ומבאר הצ"צ²⁰, דהטעם על זה שאנו מבקשים מהקב"ה (לפירוש המדרש) שיהי' לנו כיוסף לבנימין ולא כיוסף לאחיו²¹ [אף שהנהגת יוסף לאחיו הוא רבותא טפי דהגם שלא נהגו עמו כראוי מ"מ גמל להם טובות גדולות], הוא, כי הנהגת יוסף לאחיו היתה שבתחלה ציער יוסף את אחיו, בכדי²² שעי"ז יתכפר להם העון שמכרוהו (ורק אח"כ גמל להם טוב), וכיון שאנו מבקשים²³ מחוק ברחמיך הרבים אבל לא על ידי יסורים, לכן אומרים שהקב"ה יהי' לנו כיוסף לבנימין. וצריך להבין, הרי הבקשה מי יתנך כאח לי היא דהגם שהנהגתינו היתה שלא כראוי מ"מ יהי' הקב"ה לנו כאח, ואיך שייך על זה הדוגמא דכיוסף לבנימין.

והנה מבואר בלקו"ת ד"ה מי יתנך כאח לי²⁴, דמי יתנך כאח לי גוי קאי על צדיקים, ואמצא¹⁶ בחוץ גוי קאי על בעלי תשובה. ולכאורה יש לומר, דמ"ש בלקו"ת שמי יתנך כאח לי קאי על צדיקים הוא לפירוש המדרש שכאח לי הוא כיוסף לבנימין, משא"כ לפירוש רש"י שכאח לי הוא כיוסף לאחיו, גם התחלת הכתוב מדבר בבעלי תשובה²⁵. אבל לפי המובא לעיל מהצ"צ דזה שהמדרש מפרש כיוסף לבנימין (ולא כיוסף לאחיו) הוא כי הבקשה היא שהקב"ה ימחוק את עוונותינו שלא ע"י יסורים, מובן לכאורה, שגם לפירוש המדרש מדבר הכתוב בבעלי תשובה, ובלקו"ת מפרש שמי יתנך כאח לי קאי על צדיקים.

(ה) **והנה** ידוע²⁶ דהכוונה (למעלה) בירידת יוסף למצרים היתה בכדי שילקט את כל ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא

15) בסה"מ תרנ"ד שם השייכות דענינים הנ"ל להפסוק מי יתנך גוי.

16) שה"ש ח, א.

17) עה"פ. וראה גם יל"ש עה"פ (רמז תקצג). זהר ח"א קפד, א.

18) ויחי נ, כא.

19) שהש"ר עה"פ. וכ"ה בשמו"ר רפ"ה.

20) באוה"ת מקץ שמ, סע"ב ואילך.

21) הטעם על זה שהמדרש מפרש "כיוסף לבנימין" ולא "כיוסף לאחיו" הוא, כמפורש בשהש"ר שם, "באי זה אח יונק שדי אמי, הוי אומר כיוסף לבנימין" (וראה אוה"ת שם). אבל צע"ק מדוע הבקשה דכנס"י היא שהקב"ה יהי' לנו כיוסף לבנימין, דלכאורה היתה צריכה להיות הבקשה שיהי' לנו "כיוסף לאחיו", שהוא רבותא טפי.

22) ראה גם אלשיך עה"פ (מקץ מב, ו) ויוסף הוא השליט. — הובא באוה"ת שם.

23) בה"רבונו של עולם" שבסדר ק"ש שעל המטה.

24) לקו"ת שה"ש מז, סע"ב ואילך. והוא משנת תקס"ה — נדפס (בשינויים וכו') בסה"מ תקס"ה ח"א ע' תפז ואילך, ועם הגהות וכו' — באוה"ת שה"ש כרך ב ס"ע תרעד ואילך. וראה גם סה"מ תרכ"ו (קה"ת תשמ"ט) ע' קג ואילך. ד"ה מי יתנך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ס"ע קד ואילך).

25) בד"ה מי יתנך תרנ"ד הנ"ל, דמי יתנך כאח לי הוא כיוסף לבנימין (צדיקים), ואמצאך בחוץ שקאי על בעלי תשובה הוא כענין השבטים שמכרו את יוסף. וצריך ביאור, כי המקור שפסוק זה מדבר ביוסף ואחיו הוא (לכאורה) בפרש"י ובמדרשי חז"ל שבהערה 17, ושם קאי על מי יתנך כאח לי.

26) אוה"ת מקץ שם (שמג, ב). סה"מ תרנ"ד ע' קז.

בארץ מצרים²⁷, ועי"ז יוקל להם הגלות. דזה שירידת יוסף למצרים היתה הסיבה לגלות מצרים, הוא בחיצוניות, אבל בפנימיות הוא אדרבה, שע"י ירידת יוסף למצרים הוקל הגלות. שהגזירה היתה שיהיו בגלות ארבע מאות שנה²⁸, וע"י שירד יוסף למצרים היו בגלות מצרים רק רד"ו שנה²⁹ (כי ע"י שיוסף בירר את הניצוצות שהיו במצרים לפני שירדו בני ישראל למצרים לא הוצרכו לברר כ"כ), ויתירה מזו, שקושי השעבוד הי' רק פ"ו שנה³⁰. ומזה מובן, דזה שהשבטים מכרו את יוסף למצרים, לא רק שלא הי' היפך הכוונה, אלא אדרבה, כן היתה הכוונה העליונה שיוסף ירד תחלה למצרים בכדי להקל את הגלות. אלא שכיון שהם לא ידעו הכוונה לכן לגבם נחשב זה לחטא.

ולהעיר, שלכאורה, ענין הנ"ל [דזה שהשבטים מכרו את יוסף למצרים היתה כפי הכוונה] הוא, לכאורה, גם להביאור (כמו שהוא בפשטות) שהכוונה בירידת יוסף למצרים היתה בכדי שע"ז יהי' גלות מצרים, [כדרשת חז"ל³¹ עה"פ³² וישלחו מעמק חברון]. אלא, שלפי ביאור זה, ע"י שהשבטים מכרו את יוסף למצרים נעשה הגלות, ענין בלתי רצוי. דהגם שהכוונה בגלות מצרים היתה בכדי שע"ז יזכו לקבלת התורה³³, מ"מ, הגלות עצמו הוא ענין בלתי רצוי. משא"כ להביאור שע"י ירידת יוסף למצרים הוקל הגלות, זה שהשבטים מכרו (הורידו) את יוסף למצרים הוא ענין רצוי (והחטא שלהם הי' רק מפני שלא זה היתה כוונתם). ועפ"ז יש לבאר מה שאמר יוסף להשבטים³⁴ ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אותי הנה כי למחי' שלחני אלקים לפניכם, דלכאורה, הרי כל החטאים (הגם שהם היפך רצון העליון) הם ע"פ ההשגחה העליונה וע"פ רצונו ית"ש³⁵, ואעפ"כ, כיון שעשיית החטא של האדם היא בבחירתו החפשית [וכמבואר בכ"מ³⁶ שההשגחה העליונה (בנוגע להענינים דתומ"צ) אינה בסתירה לענין הבחירה], נמצא שהאדם החוטא הוא הפסיד את עצמו ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו³⁷, ולמה אמר יוסף לאחיו אל תעצבו ואל יחר בעיניכם גו'. ויש לומר הביאור בזה, דבכל

(27) ויגש מזו, יד.

(28) לך לך טו, יג.

(29) פרש"י עה"פ לך לך שם. מקץ מב, ב.

(30) שהש"ר פ"ב, יא.

(31) סוטה יא, רע"א, הובא בפרש"י עה"פ. ב"ר עה"פ (פפ"ד, יג). זח"א קפד, רע"א*.

(32) וישב לז, יד.

(33) תו"א ר"פ שמות (מט, א. ועם הגהות וכו' — באוה"ת שמות ע' ז ואילך). תו"ח ר"פ שמות. ובכ"מ.

(34) ויגש מה, ה.

(35) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה ויחלום ה'תש"ח ספ"ט (סה"מ ה'תש"ח ע' 88). וממ"ש שם לאח"ז "וזהו"ע הבחירה בקיום התומ"צ", מוכח שג"ז הוא "ע"פ ההשגחה כו". וראה ד"ה באתי לגני ה'תשל"א ס"ה ואילך, ובהנסמן שם הערה 41 (לעיל ח"ב ע' שנה).

(36) ראה בארוכה תו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יב, ד ואילך). לקו"ש ח"ה ע' 66. ועוד.

(37) לשון הרמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ב.

החטאים, הענינים שהאדם עשה הם דברים בלתי רצויים, היפך רצון העליון. דהגם שמזה שגם החטאים הם ע"פ ההשגחה העליונה מוכרח לומר שיש בהם כוונה, הרי הכוונה היא לא בהחטאים עצמם ח"ו אלא בזה שע"י החטאים יבוא אח"כ לתשובה, אבל החטאים עצמם הם היפך רצון העליון, ולכן צריך לבכות ולקונן עליהם. אבל זה שהשבטים מכרו את יוסף למצרים, כיון שהכוונה בזה היא (לא בכדי שיעשו תשובה על זה, אלא שהכוונה היא) בהירידה עצמה, למח"י שלחני אלקים לפניכם [ובפרט להמובא לעיל שע"י ירידת יוסף למצרים הוקל הגלות, דיש לומר שענין זה מרומז בהמשך דברי יוסף בכתוב³⁸ וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ גו'], לכן אל תעצבו גו' כי מכתם אותי הנה.

אלא שעדיין מקום לומר, דהגם שלמח"י שלחני אלקים לפניכם מ"מ בנוגע ליוסף עצמו הי' זה ענין בלתי רצוי, לכן הוסיף³⁹ לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים ושימיני לאב לפרעה גו' ומושל בכל ארץ מצרים, שירידת יוסף למצרים היתה דבר רצוי גם בנוגע ליוסף. [ולהעיר, שעד"ז הוא ככל הענינים שבין אדם לחבירו⁴⁰. וכמבואר בתניא⁴¹ שגם כשאדם גומל לחבירו היפך הטוב, האמת היא שמאת ה' היתה זאת לו, ויש להוסיף, דמזה מובן שיהי' לו טובה מזה, שהרי כל דעביד רחמנא לטב עביד⁴². אלא שבמכירת יוסף הי' זה בגילוי].

והנה ע"פ הידוע שכל הענינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, יש לומר, דזה שאנו מבקשים מי יתןך כאח לי כדרך שעשה יוסף לאחיו [דהגם שעשו דבר בלתי רצוי מ"מ גמל להם טובות גדולות], הוא, כי כל דבר בלתי רצוי שאדם עושה הוא דוגמת הענין שעשו השבטים ליוסף שמכרו אותו למצרים, והבקשה מי יתןך כאח לי היא, דהגם שע"י מעשינו הלא טובים גרמנו להקב"ה ענין שבדוגמת מכירת יוסף למצרים (כדלקמן) מ"מ יגמול לנו טובות כדרך שעשה יוסף לאחיו. והענין הוא, דירידת הנשמה למטה והתלבשותה בגוף ונפש הבהמית היא גלות ממש⁴³, ויתירה מזה, שהנשמה היא בשבי' ובמאסר⁴⁴ הגוף ונה"ב. והכוונה בירידת הנשמה למטה היא בכדי לברר ולזכך את הגוף והנה"ב וחלקו בעולם ולעשותם כלים לאלקות וגם בכדי שע"י עבודת הנשמה למטה תתעלה למדרגה געלית יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה. ומזה מובן, דכל רגע⁴⁵ שהאדם אינו עובד את עבודתו,

(38) ויגש מה, ז. ולהעיר, שעפ"ז יומתק שפסוק זה (וישלחני גו' לפליטה גדולה) נאמר לאחרי כי זה שנתים הרעב גו' (ויגש שם, ו) — כי "שנתים הרעב גו'" הוא ביאור על "למח"י שלחני אלקים לפניכם" (שאמר לפני²) בשנות הרעב, ואח"כ הוסיף וישלחני גו' שזה נוגע להזמן שלאח"ז.

(39) ויגש שם, ח.

(40) ועפ"ז יובן מ"ש בתניא ספי"ב "וכן דברים שבין אדם לחבירו כו' ללמוד מיוסף עם אחיו" — ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 247.

(41) אגה"ק סכ"ה (קלח, ב). ולהעיר, דהחיוב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה (ברכות נו, א) הוא (בפשטות) גם כשזה בא ע"י אדם שהוא בעל בחירה.

(42) ברכות ס, סע"ב.

(43) תניא פל"ז (מח, סע"א).

(44) ראה תניא פל"א (מ, סע"א) "כמשל בן מלך שהי' בשבי' וטוחן בבית האסורים כו'".

(45) בהבא לקמן — ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 434 ואילך.

הצער והיסורים דהנשמה מזה שהיא בגלות ובמאסר הגוף ונה"ב, הם ללא תכלית. דבשעה שהאדם עובד את ה', כיון שעייז נשלמת הכוונה דירידת הנשמה למטה בנוגע לשני ענינים הנ"ל [בירור וזיכוך הגוף ונה"ב וחלקן בעולם והעלי' דהנשמה], הרי התענוג דהנשמה מזה שהיא משלמת רצון הקב"ה לברר ולזכך את הגוף שעייז נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים וכן מהעלי' שלה עיי עבודתה למטה הוא תענוג גדול ביותר, שבשביל זה כדאי כל היסורים שלה מהירידה. אבל ברגעים אלה שהאדם אינו עובד עבודתו [ומכש"כ בהרגעים שהוא עושה ענינים בלתי רצויים], זה שהנשמה היא בגלות ובמאסר בהגוף ונה"ב, והצער והיסורים שיש לה מזה, הם ללא תכלית. וכיון שהנשמה היא חלק אלוהי ממעל ממש⁴⁶, הרי הגלות והצער דהנשמה הוא (גם) גלות וצער דהשכינה⁴⁷. וזהו שעיי הנהגה בלתי רצוי' של האדם (כולל גם זה שאינו ממלא שליחותו, גם כשאינו עובר עבירה) הוא עושה כביכול להקב"ה ע"ד מה שעשו השבטים ליוסף, שמכרו אותו לעבד וזה גרם אח"כ שהי' גם במאסר.

ועוד ענין בזה, שבנוגע מעשה השבטים ליוסף נאמר⁴⁸ אשמים אנחנו גו' בהתחננו אלינו ולא שמענו גו', דזה שלא ריחמו עליו בהתחננו אליהם היא אשמה גדולה יותר מהמכירה עצמה⁴⁹, עד"ז הוא בהנמשל, שהנשמה [והשכינה] מתחננים להאדם שיוציא אותם מהגלות והמאסר, וכשהאדם אינו שומע לקול תחינתם הוא (בענין זה) גרוע יותר מההנהגה הבלתי רצוי' עצמה.

וזוהו מי יתנך כאח לי, כדרך שעשה יוסף לאחיו, דכמה ענינים בזה. דכמו שיוסף כלכל את אחיו ואת טפם⁵⁰ וגם נתן להם אחוזה במיטב הארץ⁵¹, כן אנו מבקשים מהקב"ה דהגם שחטאנו לפניו מ"מ יתן לנו כל טוב. וכמו שיוסף לא הי' טינא בלבו על אחיו על זה שמכרו אותו לעבד [דנוסף לזה שבפועל גמל להם טובות, גם בלבו לא הי' לו טינא עליהם] ואדרבא השתדל שיתכפר עוונם [וכמובא לעיל (סעיף ד) דזה שציער אותם הוא בכדי שעייז יתמרק עוונם], כן אנו מבקשים מהקב"ה שימחול לנו על כל עונותינו. שהכפרה דעון מכירת יוסף היתה עיי שהי' להם צער, ואנו מבקשים שהקב"ה יכפר לנו את עונותינו שלא עיי יסורים. וכמ"ש הצ"צ⁵², שהקב"ה הוא כל יכול למחול בלי יסורים. והוא ע"ד שאמרו רז"ל⁵² שאלו להקב"ה ואמר יעשה תשובה ויתכפר לו. שמצד הקב"ה שלמעלה מהשתלשלות אפשר להיות הכפרה בלי יסורים (ואפילו בלי קרבן) אלא עיי תשובה בלבד. וכמו

(46) תניא רפ"ב.

(47) ראה אגה"ת ספ"ו ורפ"ו. ובכ"מ. וראה סנהדרין מו, א: בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת

כר'.

(48) מקץ מב, כא.

(49) רמב"ן עה"פ שם.

(50) ויגש מז, יב. ויחי נ, כא.

(51) ויגש שם, יא.

(52) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש יחזקאל רמז שנת. יל"ש תהלים רמז תשב. וראה בארוכה ד"ה וכל

אדם גו' ה'תשכ"ג ס"ד ואילך (לעיל ח"א ס"ע עו ואילך).

שיוסף השתדל שיעשו תשובה [דמהטעמים שציער אותם הוא בכדי שיעשו תשובה⁵³, שלאחר שציער אותם אמרו אבל אשמים אנחנו גו'], כן אנו מבקשים מהקב"ה שיעזור אותנו לשוב אליו [ושההתעוררות לתשובה תהי' שלא ע"י יסורים]. וכמו שיוסף ניחם את אחיו ואמר להם אל תעצבו גו' כי מרתם אותי הנה כי למחי' שלחני אלקים לפניכם, שהודיע וגילה להם הכוונה הפנימית בזה שמכרו אותו למצרים, דלא רק שאין זה היפך רצון העליון אלא אדרבה זה הי' רצון העליון בכדי שעיי"ז יוקל הגלות (כנ"ל סעיף ה), כן אנו מבקשים מהקב"ה, דלא רק שימחול לנו את עונותינו אלא יתירה מזה שיתגלה שהכוונה הפנימית דהחטאים היא המעלה דתשובה⁵⁴, וע"י שמתגלית הכוונה והתכלית דהחטאים, נהפכים הם לזכיות⁵⁵.

(ח) **והנה** אף שבכלל עבודת התשובה היא נעלית יותר מהעבודה דתומ"צ, שלכן מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו⁵⁶, מ"מ הכוונה דדירה בתחתונים נשלמת ע"י עבודת הצדיקים דוקא. וזהו שאמרו רז"ל⁵⁷ דהטעם על זה שביהמ"ק הי' בחלקו של בנימין דוקא הוא כי בנימין לא הי' במכירת יוסף, דלכאורה אינו מובן, הרי השבטים עשו תשובה על זה שמכרו את יוסף, ובמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, ולמה נבנה ביהמ"ק בחלקו של בנימין דוקא. ומבואר בחסידות⁵⁸, שהמעלה דבעלי תשובה על צדיקים היא שע"י התשובה מגיעים למעלה יותר, אבל בכדי שתהי' המשכת גילוי אלקות למטה, דירה בתחתונים, הוא ע"י עבודת הצדיקים. וכיון שביהמ"ק הו"ע דירה בתחתונים, לכן הי' בחלקו של בנימין.

והענין הוא, דמעלת הבעלי תשובה לגבי צדיקים היא שהם כובשים את יצרם⁵⁹, המעלה דאתכפיא, ומעלת הצדיקים היא שהם מהפכים את יצרם, המעלה

(53) ראה כלי יקר עה"פ מקץ מב, טז "וכל זה עשה כדי שיכירו בחטאם ויתוודו".

(54) אף שאין זה דומה ממש, כנ"ל סעיף ה.

(55) ראה תניא פ"ז (יב, א).

בתניא שם, דזה שזדונות נעשים כזכיות הוא בתשובה מאהבה רבה. אבל ע"פ מ"ש בתניא שם שהטעם על זה הוא "הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה", יש לומר, דכיון שכל בעל תשובה (גם כשהתשובה שלו אינה מאהבה רבה) הוא נעלה יותר מצדיק [כמובן מפס"ד הרמב"ם שבהערה הבאה*], הרי הטעם שבתניא "הואיל ועיי"ז בא כו"ו הוא בכל הדרגות דתשובה, ולכן י"ל שבכללות, הענין דהפיכת זדונות הוא בכל תשובה**, אלא שעיקר הענין הוא בתשובה מאהבה רבה.

(56) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד — כדעת ר' אבהו (ברכות לד, ב).

(57) ספרי עה"פ ברכה לג, יב.

(58) אוה"ת שה"ש כרך ב (ד"ה מי יתנך) ע' תרג. סה"מ תרכ"ו ע' קיא. ועוד.

(59) רמב"ם שם.

(* דמזה שבהדין שבע"ת הוא למעלה מצדיק אינו אומר שום תנאי, מובן שמדבר בכל בעל תשובה. ועוד, דהטעם על זה שמעלת בע"ת גדולה יותר ממעלת הצדיקים הוא "מפני שהם כובשין יצרם יותר" וטעם זה הוא בכל בע"ת (ואדרבה, כשהתשובה שלו היא "באהבה רבה וחשיקה ונפש שוקקה" (לשון אדה"ז בתניא שם) אינו כובש את יצרו). (** והא דאיתא בגמרא (יומא 19, ב) שדוקא בתשובה מאהבה נעשים זדונות כזכיות משא"כ בתשובה מיראה — בדוחק אולי י"ל שהכוונה שם היא בתשובה מיראת העונש, שבתשובה זו אין גם העילוי דכובש את יצרו. ועצ"ע.

דאתהפכא. ומהחילוקים שבין אתכפיא ואתהפכא הוא⁶⁰, שע"י אתכפיא הוא המשכת אוא"ס שלמעלה מהשתלשלות [כמאמר⁶¹ כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, המשכת האור שהוא בכולהו עלמין בשוה, אור שלמעלה משייכות לעולמות], אבל הגילוי דההמשכה שע"י אתכפיא היא באופן שהתחתון אינו כלי לזה [דמזה עצמו שהתחתון הוא במצב שצריך לכפות את עצמו נגד רצונו וטבעו, מובן שאינו כלי לגילוי אלקות], ובכדי שהתחתון יהי' כלי להגילוי הוא ע"י העבודה דאתהפכא.

וע"פ הידוע⁶² שכל אחד (גם כשהוא בדרגת בינוני ואפילו למטה מבינוני) שמקיים מצוות נקרא בשם צדיק [כי כללות המצוות נק' בשם צדקה⁶³, ולכן המקיים את המצוות נקרא בשם צדיק על שם הצדקה (מצוות⁶²)]. יש לומר, שהענין דאתהפכא הוא לא רק בצדיקים כפשוטם אלא גם במקיימי מצוות בכלל. דכיון שלא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות⁶⁴ (צירוף מלשון בירור וזיכור), ובכל פעם כשאדם מקיים מצוה נתברר פרט של הגוף ונה"ב, הרי בנוגע לפרט זה שנתברר כבר הוא בחינת צדיק, אתהפכא.

(ט) **ויש"ס**⁶⁵ לקשר זה עם המבואר בהמאמר ד"ה להבין ענין פסח שני (להצ"צ)⁶⁶, דהחילוק בין פסח ראשון לפסח שני הוא בהתאם להחילוק שבין חודש ניסן לחודש אייר. שהעבודה דחודש ניסן, שענינו הוא יציאת מצרים, היא העבודה דסור מרע, היינו שהרע הוא בתקפו והעבודה היא להיות סור מרע, לצאת ולברוח מהרע, אתכפיא⁶⁷. והעבודה דחודש אייר היא העבודה דאתהפכא. וכמבואר בלקו"ת⁶⁸ בפירוש הכתוב⁶⁹ באחד לחודש השני גו' לצאתם מארץ מצרים, שעבודה הראשונה דיציאת מצרים, חודש הראשון, היא אתכפיא סט"א, ולאחרי זה באה עבודה שני' ביציאת מצרים, חודש השני, אתהפכא. וזהו שענינו המיוחד של חודש אייר הוא ספירת העומר⁷⁰, שענינו הוא⁷¹ בירור המדות והפיכתם לקדושה, אתהפכא. ועפ"ז מבאר בהמאמר⁷² הטעם על זה שבפסח ראשון חמץ אסור בכל יראה ובל ימצא

- 60 בהבא להלן ראה גם ד"ה באתי לגני ה'תשל"א סעיף יו"ד ואילך (לעיל ח"ב ע' שסא ואילך). וש"נ.
 61 ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מזח"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. וראה ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"א (סה"מ ה'ש"ת ע' 111 ואילך).
 62 לקו"ת שה"ש טז, ג. ד"ה מי יתנך באוה"ת שה"ש (כרך ב ס"ע תרלד ואילך. שם ע' תרעה). ובסה"מ תרנ"ד (ע' קה). ובכ"מ.
 63 ראה תניא פל"ז (מת, ב), הובא בלקו"ת שם. וראה בהנסמן לעיל ח"א ע' רנח הערה 33.
 64 ב"ר רפמ"ד. וש"נ.
 65 כמה מהענינים דלקמן בנוגע לפסח שני — נעתקו (בקיצור) בלקו"ש ח"ד ס"ע 1301 ואילך.
 66 נדפס באוה"ת בהעלותך ע' שסז ואילך. וראה ד"ה זה ה'תשל"ח — לקמן ע' רסד ואילך.
 67 תניא פל"א (מ, ב).
 68 במדבר ג, א.
 69 במדבר א, א.
 70 ראה גם לקו"ש ח"א ע' 263 ואילך. ובכ"מ.
 71 לקו"ת ויקרא ג, א. ובכ"מ. — נסמנו לקמן שם הערה 4.
 72 אוה"ת שם ע' שסח.

ובפסח שני חמץ ומצה עמו בבית⁷³, כי בפסח ראשון, שהמדות עדיין אינן מבוררות (והעבודה אז היא רק אתכפיא), צריך לזוהר ביותר מהרע — בל יראה ובל ימצא, ובפסח שני (אייר), שכבר יצא מהרע⁷⁴ (אתהפכא), אפשר לברר לזכך ולהעלות גם את החמץ. [ולהעיר, שעד"ז הוא החילוק דצדיקים (אתהפכא) ובעלי תשובה (אתכפיא), שצדיק צריך לומר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי⁷⁵, משא"כ בעל תשובה צריך לומר אי אפשי, שצריך לשמירה יתירה⁷⁶]. ומזה מוכח שהענין דאתהפכא הוא גם בנוגע לענין פרטי. שהרי פסח שני הוא באמצע ימי הספירה ונשארו עדיין מדות שצריך לבררם, ומ"מ אומר בהמאמר שבפסח שני הוא הענין דאתהפכא, כי בנוגע להמדות שנתבררו בהימים שלפני פסח שני כבר יצא מהרע, אתהפכא.

והנה⁷⁷ הטעם על זה שיציאת מצרים היא באופן דאתכפיא וספירת העומר היא באופן דאתהפכא, הוא, כי יציאת מצרים היתה מצד אתערותא דלעילא, והגילוי הנמשך מלמעלה (שלא ע"י עבודת האדם) אינו נמשך בפנימיות כ"כ, וספירת העומר היא עבודת האדם, אתערותא דלתתא, והגילוי הנמשך מלמעלה ע"י עבודת האדם [אתערותא דלעילא שע"י אתערותא דלתתא] הוא בפנימיות. והגם שהגילוי שבא מלמעלה הוא נעלה יותר מהגילוי שנמשך ע"י עבודת האדם [כי הנברא בעבודתו יכול להגיע רק עד שרשו⁷⁸], דכמו"כ הוא גם בנוגע ליצי"מ וספירת העומר, שהגילוי שהי' ביציאת מצרים הוא שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו⁷⁹, וחודש אייר נקרא בשם חודש זיו⁸⁰ כי הגילוי שנמשך בחודש זה הוא הארה בלבד [ויש לומר, דנוסף לזה שהגילוי שנמשך ע"י עבודת האדם הוא למטה מהגילוי שנמשך בדרך אתערותא דלעילא מצד עצמה, בנוגע להגילוי שנמשך ע"י העבודה דספירת העומר הוא עוד יותר. כי כיון שהעבודה דספירת העומר היא (הכנה ו)קודם מתן תורה, לכן, הגילוי שנמשך ע"י העבודה דספירת העומר הוא דוגמת הגילוי שע"י עבודת האבות לפני מתן תורה (כשהיתה הגזירה והמחיצה בין עליונים ותחתונים⁸¹) שהוא למטה יותר מהגילוי שנמשך ע"י העבודה לאחרי מתן תורה (אף שגם הגילוי שנמשך ע"י אתערותא דלתתא עכשיו הוא למטה מהגילוי הנמשך מלמעלה מצד עצמו). וזהו שחודש אייר נקרא בשם זיו לפי שבו נולדו זיותני עולם⁸² הם האבות⁸³, שהמצוות שלהם ריחות (היו⁸⁴), מ"מ, בנוגע להאדם, הגילוי הבא מלמעלה נרגש (בעיקר) רק בנפש האלקית

73 פסחים צה, א.

74 כ"ה הלשון באוה"ת שם. וראה לקמן בסוף הסעיף.

75 תו"כ, הובא בפרש"י עה"פ פרשתנו (קדושים) כ, כו.

76 לקו"ת ואתחנן ט, ד. ועוד.

77 בהבא לקמן ראה לקו"ת ויקרא ג, א. וראה גם לקו"ת שה"ש כד, ג.

78 כידוע הראי' על זה ממעין עין עיטם (יומא לא, א. סה"מ ה'תש"ג ע' 23. ובכ"מ).

79 הגש"פ פיסקא "מצה זו", מפסחים קטז, ב. שם פיסקא "וויציאנו".

80 מלכים"א ו, א. ר"ה ב, ב.

81 ראה נתחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

82 ר"ה יא, א.

83 ולהעיר מזה שאייר הוא ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל (מא"א, א, פד. בית שמואל לשו"ע אה"ע סקכ"ו

ואינו נרגש בנפש הבהמית, ולכן העבודה שע"י גילוי זה היא רק אתכפיא, וע"י עבודת האדם ובפרט ע"י הגילוי שנמשך ע"י העבודה, נעשה הכירור דנפש הבהמית והפיכתה לקדושה, אתהפכא.

יו"ד) **והנה** כמו שהוא בנוגע להגילוי שמביא לאתכפיא ולא אתהפכא, שהמעלה בהגילוי שמביא לאתכפיא היא שהוא גילוי נעלה יותר והמעלה בהגילוי שמביא לאתהפכא היא שנמשך בפנימיות בהאדם [שלכן הוא דבר המתקיים⁸⁵], עד"ז הוא בהגילוי שנמשך ע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא, דמעלת הגילוי שנמשך ע"י העבודה דאתכפיא היא גילוי נעלה ביותר [וכנ"ל סעיף ח שהאור שנמשך ע"י אתכפיא הוא ככולוהו עלמין בשוה, אור שלמעלה משייכות לעולמות], ומעלת הגילוי שנמשך ע"י העבודה דאתהפכא היא שהמשכתו בהאדם ובהעולם הוא בבחינת פנימיות. ועפ"ז יש לבאר מ"ש רש"י⁸⁶ דזה שחודש אייר נקרא בשם זיו לפי שבו נולדו זיוני עולם (אף שהאבות נולדו בניסן⁸⁷) הוא כי כשנתחדש אייר נולדו כבר בניסן, דצריך להבין, הרי זה שבחודש אייר היו זיוני עולם הוא רק תוצאה מזה שנולדו בחודש ניסן, ולמה נקרא אייר בשם זיו⁸⁸. ויש לומר הביאור בזה, דענינו של הזיו, הגילוי שנמשך ע"י עבודה, הוא שיאיר בעולם בפנימיות ובהתיישבות, והגילוי דהאבות (זיוני עולם) בפנימיות ובהתיישבות בעולם הי' בהחודש לאחרי שנולדו, כשנתחדש אייר נולדו כבר.

(א) **ועד"ז** הוא החילוק בין הגילוי שנמשך ע"י עבודת הצדיקים להגילוי שנמשך על ידי עבודת התשובה, דבנוגע לדרגת הגילוי — הגילוי שנמשך ע"י עבודת התשובה הוא נעלה יותר, אבל ההמשכה למטה בעולם (בפנימיות ובהתיישבות) היא ע"י עבודת הצדיקים. והענין הוא, דכיון שענין התשובה הוא שהאדם יוצא מהמציאות שלו, לכן, ע"י התשובה הוא המשכת עצמות או"א"ס שלמעלה מגדר מציאות. דהאור שנמשך ע"י עבודת הצדיקים הוא אור שבגדר גילוי. וגם כשהעבודה שלהם היא בביטול, דההמשכה שע"י עבודה זו היא המשכה נעלית יותר, מ"מ, היא בגדר גילוי. וזהו ויספו ענוים בהוי', דע"י הענוה והביטול של הצדיקים נמשך תוספת אור בהוי' לפי שההמשכה היא מאו"א"ס שלמעלה מהוי', אבל מ"מ גם המשכה זו היא בגדר גילוי [וכנ"ל סעיף ג דיש לומר שענין ויספו ענוים בהוי' הוא המשכת בחינת גדולתי שלמעלה מגדולתכם, דענין הגדולה (גם בחינת גדולתי) שייך להתפשטות וגילוי], וענינה של ההמשכה הוא שעל ידה יתוסף בהגילוי דהוי' (ויספו גו' בהוי'). והמשכת בחינת קדוש ישראל, העצם

(84) שהש"ר פ"א, ג (א).

(85) ראה לקו"ת ויקרא שם ב, ג.

(86) ד"ה שנולדו — ר"ה יא, א.

(87) ר"ה שם.

(88) ולהעיר מירח שבו נולד משה (מגילה יג, ב), שהגאולה היא בהחודש שבו נולד (אדר) ולא בהחודש

שמוכדל מגילוי, הוא ע"י עבודת התשובה. ויש לבאר זה ע"פ הידוע⁸⁹ דענין הענוה הוא (לא שאינו יודע את המעלות שלו אלא) שהגם שיודע את המעלות שלו מ"מ אינו מחזיק טובה לעצמו מפני שיודע שהמעלות שיש לו ניתנו לו מלמעלה. וכיון שהביטול דענוה אינה שוללת את מציאותו (שהרי הוא יודע את המעלות שלו) אלא שמציאותו היא לא מצד עצמו ורק מצד האלקות, לכן גם ההמשכה שע"י הביטול דענוה היא גילוי בעולם (מציאות), אלא שהגילוי בעולם הוא כמו שהוא מצד שרשו, בחינת גדולתי. ובכדי להמשיך בחינת קדוש ישראל שמוכדל מגילוי, הוא ע"י הביטול דאביוני אדם, דע"י ההרגש שהוא אביון, שאין בו שום מעלה⁹⁰, הוא בטל ממציאותו, ועי"ז נמשך בחינת קדוש ישראל.

(ב) **והנה** כל זה הוא בנוגע לההמשכה עצמה. אבל בכדי שיהי' הגילוי בעולם, דירה בתחתונים, הוא ע"י עבודת הצדיקים⁹¹. כי ענין דירה בתחתונים הוא שיהי' גילוי אלקות כמו שהוא במציאותו, וכיון שענין התשובה הוא שיוצא ממציאותו [נוסף לביטול המציאות שלו, כנ"ל], לכן הענין דדירה בתחתונים הוא ע"י עבודת הצדיקים. וזהו מי יתנך כאח לי כיוסף לבנימין, דהגם שהבקשה היא שהקב"ה יהי' לנו כאח אף שהנהגתינו היתה שלא כראוי, מ"מ מבקשים שיהי' כיוסף לבנימין, דיש לומר, שבזה מרמז, שגם עבודת התשובה תהי' באופן שהגילוי שע"י התשובה (שלמעלה מגדר מציאות) יומשך בעולם בהתיישבות, מעלת הצדיקים, כיוסף לבנימין. וזהו גם הקשר דשני הפירושים במי יתנך כאח לי שקאי על צדיקים ושקאי על בעלי תשובה (כנ"ל סעיף ד), שיהי' החיבור וההתכללות דשני הענינים.

(ג) **וזהו** קדושים תהיו כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם, ומבאר בלקו"ת דקדושתו שלמעלה מקדושתכם נמשכת שלא על ידי אתערותא דלתתא, הגם שהיא נמשכת על ידי עבודת התשובה, כי ענין עבודת התשובה הוא שאינו מציאות, ובמילא אין זה ענין של אתערותא דלתתא. וזהו מה שמקדים במדרש הענין דגדולתי שלמעלה מגדולתכם (אף שאין זה שייך לכאורה לפסוק זה), דכמו שגדולתי, אף שהיא למעלה מגדולתכם, היא ענין הגילוי (ושייכת להמטה), עד"ז יהי' גם בההמשכה דבחינת קדושתו, שתהי' בגילוי בהעולם (ושיהי' בזה גם המעלה דאתערותא דלתתא), שע"יז תושלם הכוונה דדירה בתחתונים.

89 ראה ד"ה ויספו ענוים בהוי' שמחה תקס"ב (סה"מ תקס"ב ח"א ע' נא ואילך). בהנסמן לעיל ח"א ע' רכב הערות 61-60.

90 שלכן האביון תאב לכל דבר (פרשי" עה"פ ראה טו, ד. תצא כד, יד. ובכ"מ) כי אין לו שום דבר.
91 ראה גם לעיל ס"ח. אלא ששם מדובר בבע"ת שהוא במדריגה נמוכה שעבודתו היא רק באופן דאתכפיא — והטעם שע"יז לא נשלם הענין דדירה בתחתונים כי אינו כלי לאלקות; וכאן מדובר בבע"ת שהוא במדריגה נעלית — והטעם שאינו משלים הענין דדירה בתחתונים הוא לפי שהוא למועלה מענין המציאות.